

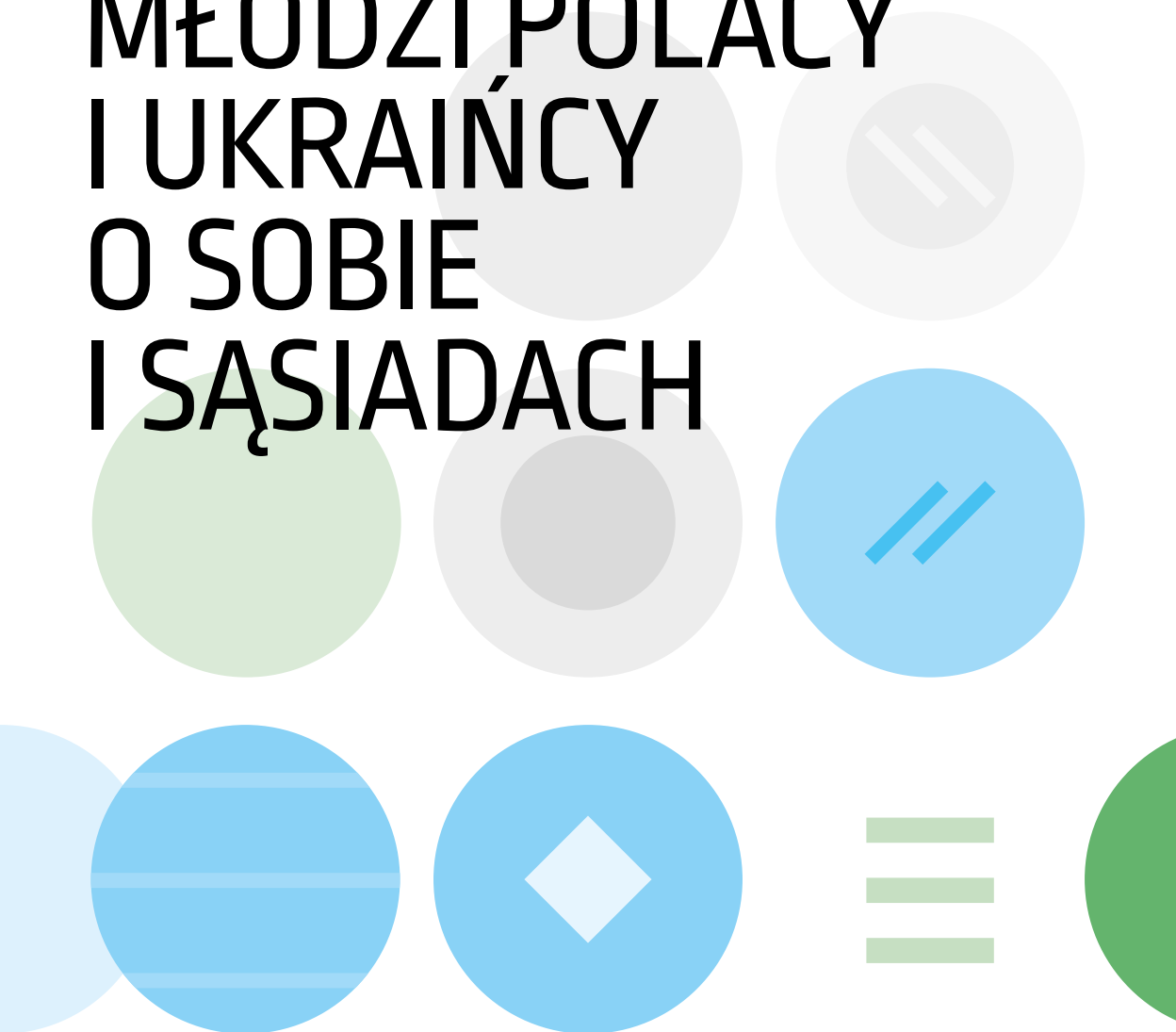
STABILNOŚĆ VS. NIEPEWNOŚĆ

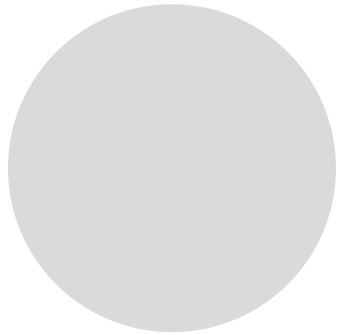
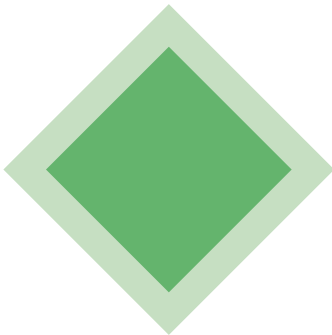
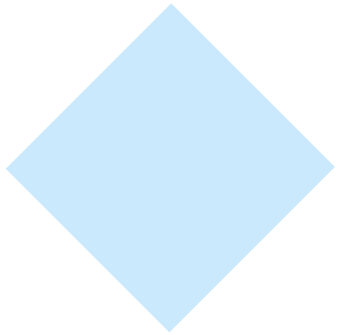
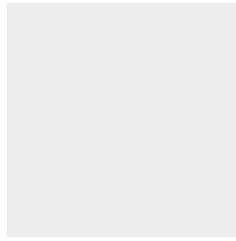
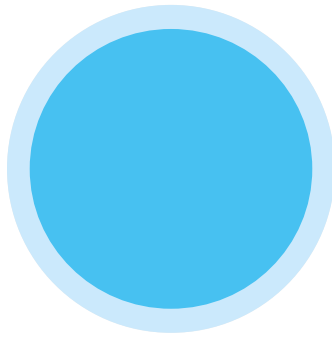
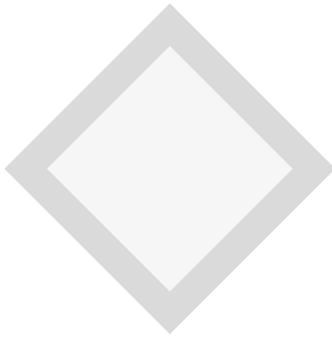

Warszawa 2024

Raport Centrum Mieroszewskiego
z badań młodzieży polskiej i ukraińskiej

MŁODZI POLACY I UKRAIŃCY O SOBIE I SĄSIADACH

STABILNOŚĆ VS. NIEPEWNOŚĆ MŁODZI POLACY I UKRAIŃCY O SOBIE I SĄSIADACH

Raport porównawczy z badań młodzieży polskiej i ukraińskiej
zrealizowanych przez ARC Rynek i Opinia oraz InfoSapiens
dla Centrum Dialogu im. Juliusza Mieroszewskiego

Sondaż

ARC Rynek i Opinia i InfoSapiens

Analizy i raport

Łukasz Mazurkiewicz

Grzegorz Sygnowski

Copyright by

Centrum Dialogu im. Juliusza Mieroszewskiego

Projekt graficzny i skład

dobosz.studio

ISBN

978-83-66883-61-1

Wydawca

Centrum Dialogu im. Juliusza Mieroszewskiego

ul. Jasna 14/16A, 00-041 Warszawa

tel. + 48 22 295 00 30

e-mail: kontakt@mieroszewski.pl

www.mieroszewski.pl

Spis treści

1. Wprowadzenie	6
2. Poczucie bezpieczeństwa	7
3. Patriotyzm i gotowość osobistego zaangażowania w sytuacji agresji	9
4. Przyszłość w kraju czy za granicą?	18
5. Zainteresowanie sprawami krajowymi i międzynarodowymi	24
6. Zainteresowanie historią kraju	30
7. Postrzeganie sąsiednich państw	34
8. Integracja Ukrainy z UE i NATO	45
9. Podsumowanie	49

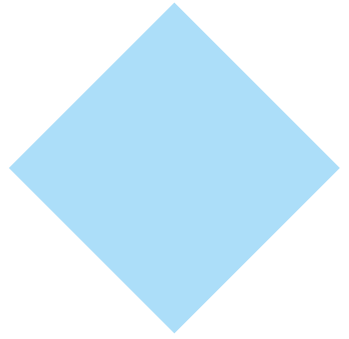
1. Wprowadzenie

Pod koniec 2023 r. na zlecenie Centrum Dialogu im. Juliusza Mieroszewskiego przeprowadzone zostały dwa równoległe badania opinii publicznej – w Polsce i na Ukrainie. Respondentami byli ludzie młodzi, w wieku 16–26 lat. W ramach każdego z projektów zrealizowano część ilościową (sondaż online na próbie n=500) oraz jakościową (4 zogniskowane wywiady grupowe). Szczegółowe wyniki każdego z badań znajdują się w oddzielnych raportach przygotowanych odpowiednio przez ARC Rynek i Opinia (dla części polskiej) oraz InfoSapiens (dla części ukraińskiej). U podstaw całego przedsięwzięcia stało podstawowe pytanie badawcze: jaki wpływ na postawy, poglądy i wartości wyznawane przez młodych ludzi w obu krajach ma odmienna sytuacja bezpieczeństwa, w jakiej znajdują się Polska i Ukraina, oraz jak kontakty między młodzieżą polską i ukraińską w tych szczególnych okolicznościach wpływają na ich wzajemne

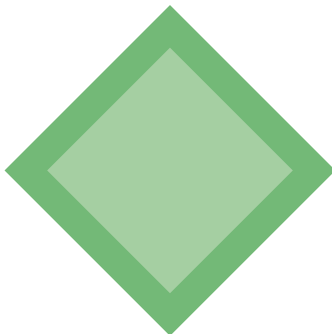
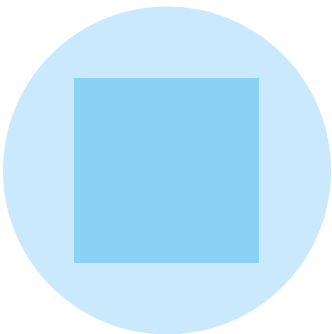
postrzeganie? Jest to ważne w perspektywie przyszłych relacji polsko-ukraińskich, za których kształt odpowiadać będą kiedyś respondenci omawianych tu badań.

Niniejsze opracowanie służy porównaniu wyników uzyskanych w Polsce i na Ukrainie, skupia się przy tym na najważniejszych między nimi podobieństwach i różnicach w kilku kluczowych obszarach objętych badaniem, takich jak:

- Poczucie bezpieczeństwa
- Postawy patriotyczne
- Gotowość do emigracji
- Zainteresowanie sprawami krajowymi i międzynarodowymi
- Zainteresowanie historią kraju
- Postrzeganie krajów sąsiednich
- Stosunek do integracji Ukrainy z UE i NATO

Poczucie bezpieczeństwa

Podczas gdy młodzi Polacy mają poczucie, że bezpieczeństwo ich kraju jest zapewnione poprzez przynależność do zachodnich struktur politycznych i wojskowych, młodzi Ukraińcy przejawiają już pewne oznaki przyzwyczajenia do zagrożenia czy nawet oswojenia z wojną. Ukraińcy, co oczywiste, dobrze zdają sobie sprawę z konsekwencji wojny, która toczy się w ich kraju – niemniej jednak, zapewne z uwagi na fizyczne oddalenie frontu, przynajmniej w tych miejscach, w których organizowane były grupy fokusowe (Kijów i Łubnie), z relacji respondentów dało się niekiedy wyczytać, że istniejące zagrożenie staje się powoli codzienną normą.

Równocześnie, podobnie jak ich rówieśnicy w Polsce, młodzi Ukraińcy mówiąc o bezpieczeństwie, woleli mówić o swoim najbliższym środowisku – o rodzinie, która dla wielu osób jest największą wartością, i której bezpieczeństwo oznacza nie tyle brak zagrożenia dla życia, ile po prostu materialny i finansowy dobrostan – a nie o bezpieczeństwie kraju.

„Bezpieczeństwo narodowe, bo teraz go nie mamy. Już przyzwyczałem się do tego, że go nie ma”.

„Rodzina jest najważniejsza, jest naszym pierwszym środowiskiem, najbliższym nam.

I zawsze w bezpieczeństwie rodziny można znaleźć wsparcie dla siebie i dać je rodzinie”.

„Uważam, że narodowe bezpieczeństwo to najważniejsze, co mamy teraz. Bo chciałbym, żebyśmy żyli spokojnie, budowali zdrowy, spokojny kraj. A bezpieczeństwo rodziny jest z tym ściśle związane także”.

„Spokojne niebo nad głową. Życie bez wojny, jak sądzę. To jest najważniejsze. Ponieważ wielu ludzi umiera: zarówno krewni, jak i niekrewni. To jest najważniejsze”.

bezpieczeństwo narodowe, młodzi Polacy lokują na końcu listy pod względem ważności. Uzasadnieniem dla takiego, a nie innego wyboru jest poczucie bezpieczeństwa, które wynika zarówno z codziennych obserwacji („w Polsce nic złego się nie dzieje”), jak i ze świadomość przynależności Polski do struktur zachodnich, czyli do NATO oraz Unii Europejskiej.

Niskie lokaty bezpieczeństwa narodowego w rankingu wartości obserwujemy zarówno w najmłodszych polskich grupach, jak i w grupach starszych. Nie jest to zatem postawa, która zmienia się wraz z wiekiem badanych, a przynajmniej możemy tak powiedzieć, patrząc na cały badany przedział wiekowy (16–26 lat).

„Bezpieczeństwo narodowe jest dla mnie ważne, ale są ważniejsze rzeczy”.

„Pewnie bezpieczeństwo narodowe byłoby wyżej, bo jest ważne, gdybyśmy byli w kraju, w którym jest wojna, ale czuję się bezpiecznie i może dlatego to nie jest dla mnie ważne, nie oceniam tego”.

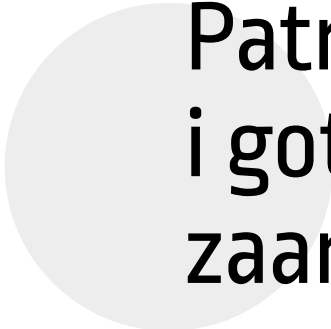
„Bardziej chodziło mi o to, że gdyby w naszym kraju coś się działo, nie miałabym wyrzutów, wyjeżdżając gdzieś ze swoją rodziną, ważniejsze byłoby, żeby moja rodzina była bezpieczna, niż żeby w kraju było wszystko OK”.

Wartość, która w sposób naturalny bezpośrednio koreponduje z bieżącymi wydarzeniami na Ukrainie, czyli

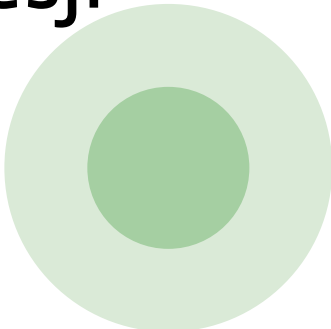

3

Patriotyzm
i gotowość osobistego
zaangażowania
w sytuacji agresji

Rozumienie patriotyzmu

Jako „patriotów” określa samych siebie **64%** Polaków i znacznie więcej, bo **81%**, Ukraińców. Wyraźnie zatem sytuacja wojenna ma wpływ na przejawy postaw

patriotycznych, przynajmniej na tym podstawowym – deklaracyjnym – poziomie.

↓ WYKRES 1:

Samookreślenie się jako patriota

Polska

Ukraina

■ Zdecydowanie tak

■ Raczej nie

■ Nie wiem/trudno powiedzieć

■ Raczej tak

■ Zdecydowanie nie

Większości młodych Polaków patriotyzm jawi się jako złożona mozaika wartości, w której dominują miłość, wierność oraz duma z państwa i jego symboli narodowych. To również dbanie o dobro i rozwój ojczyzny, spełnianie obywatelskich obowiązków oraz poszanowanie wspólnotowych wartości. Nie brakuje także osób, dla których patriotyzm to kultywowanie pamięci historycznej i aktywne uczestnictwo w obchodach świąt narodowych, czyniące z nich okazję do refleksji nad tożsamością narodową i dziedzictwem kulturowym. Ponadto, dla części młodzieży patriotyzm to gotowość do poświęceń, nawet do walki za ojczyznę, oraz

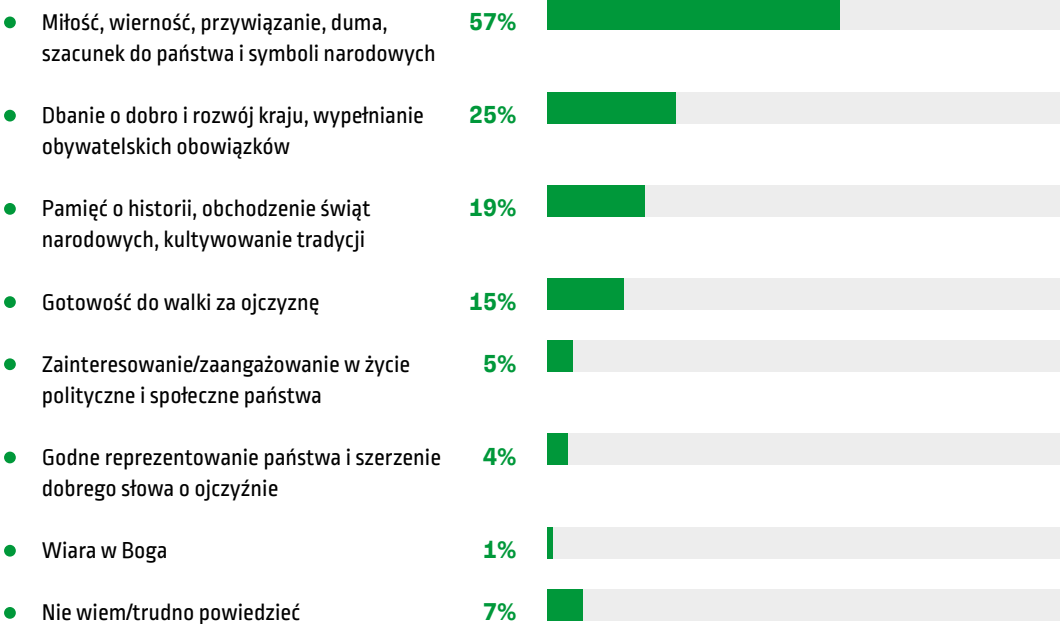
dążenie do godnego reprezentowania państwa na arenie międzynarodowej.

Wśród młodych Ukraińców patriotyzm również jest postrzegany jako zestaw silnych uczuć miłości do kraju oraz lojalności i oddania państwu. Aktywna pomoc w budowaniu lepszej przyszłości Ukrainy stanowi dla nich ważną część patriotycznej tożsamości. Nie brakuje także tych, którzy rozumieją patriotyzm jako walkę o integralność państwa oraz jako zaangażowanie w rozwój kraju poprzez poszanowanie języka ojczystego i jego doskonalenie.

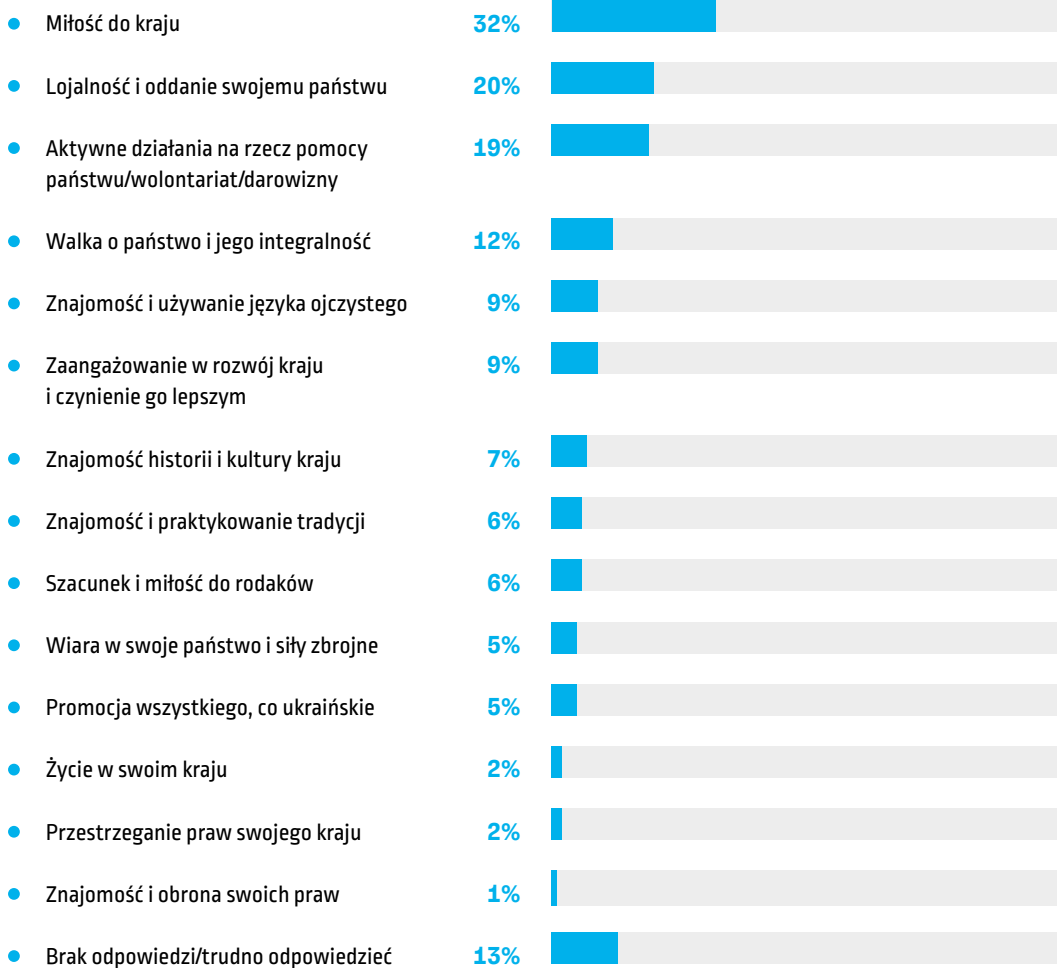
↓ WYKRES 2:

Sposób rozumienia patriotyzmu

Polska

Ukraina

Wśród młodych Ukraińców nie brakuje też głosów, które mogą świadczyć o pewnym zmęczeniu stanem trwałego uniesienia patriotycznego. Ukraińcy dostrzegają zjawisko komercjalizacji patriotyzmu. Obawiają się, że jako społeczeństwo są poddawani manipulacjom ze strony władz państwowych, którym może zależeć na militaryzacji patriotyzmu w myśl zasady, że „patriotyzm to zdolność oddania życia za państwo”. Młodzi Ukraińcy niejednokrotnie spontanicznie wypowiadają się wprost „nie chciałbym oddawać życia za państwo”.

„Ale z drugiej strony, wydaje mi się, że... myślę, że zbyt wiele tych koszulek i różnych zabawek, to wygląda bardzo sztucznie. Na tym zarabiają i to też jest manipulacja itp. To dziwne i trochę niewłaściwe”.

„Naprawdę, kiedy widzę te wszystkie koszulki z psem Patronem... No, kiedy widzę takie osoby, to po prostu mam wrażenie, że ta osoba ma za dużo chromosomów”.

Patriotyzm na Ukrainie jest dosyć często przywoływany w opozycji do sprzyjania Rosji: albo jesteś patriotą, albo popierasz Rosję.

„Dla mnie patriotyzm jest powszechny. Nie konsumujesz rosyjskiej sztuki, nie mówisz po rosyjsku. Nie wspierasz rosyjskiego języka i sztuki. Wiesz, że jesteś Ukraińcem i jakoś to pokazujesz. Nie publicznie, tak, że »patrzcie, jestem Ukraińcem, kocham swój kraj«, ale po prostu... cóż, tak, że... cóż, można to zobaczyć z zewnątrz”.

„To wtedy, gdy zdajesz sobie sprawę, że jesteś za konkretnym krajem. Że jesteś albo za Ukrainą, albo za Rosją. Nie musisz mieszkać na Ukrainie, żeby myśleć, że jesteś... musisz być za Ukrainą”.

Bardzo ciekawy wątek odnotowano w dyskusjach z młodszyimi uczestnikami grup fokusowych na Ukrainie. Tego rodzaju rozważań wśród polskiej młodzieży nie odnotowano w ogóle, natomiast zdarzało się, że młodzież ukraińska mówiła wprost, że to, czego Ukraina potrzebuje, to nie tyle patriotyzm, co nacjonalizm.

„W istocie pojęcie patriotyzmu nie może istnieć, bo absolutna miłość do ojczyzny jest niemożliwa z obiektywnych powodów. Patriotyzm to raczej jakaś narracja manipulacyjna itd. To, że istnieje patriotyzm, to jest bardzo fantomowe pojęcie. Istnieje miłość do kraju za pewne jego aspekty”.

„Nie uważam, że w Ukrainie istnieje patriotyzm, przede wszystkim. Po drugie, uważam, że na Ukrainie raczej potrzebny nie jest patriotyzm, ale nacjonalizm. To dążenie do idei narodowej, ochrona swojego kraju, budowa zdrowego, bogatego kraju, kulturalnego kraju. I jeśli chodzi o kwestię językową, uważam, że oczywiście nie trzeba dzielić ludzi na rosyjsko- i ukraińskojęzycznych. Czyli jakieś porównania między nimi. Ale jednocześnie uważam, że nie trzeba tego lekceważyć, zamykać na to oczu, bo zachowanie ukraińskiego języka jest również bardzo ważne”.

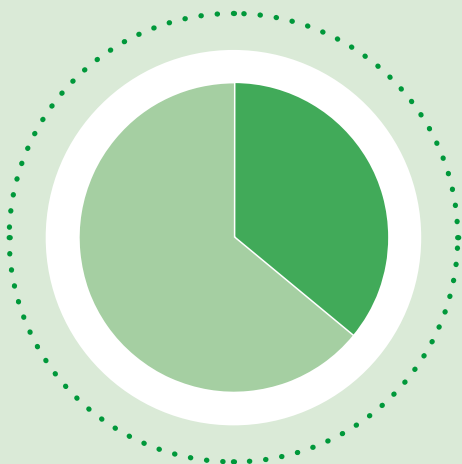
„Nacjonalizm to akurat dobrze. To po prostu miłość do swojego kraju, pragnienie łatwej ukrainizacji. Takie pragnienie jedności, jedności narodowej”.

Dla młodych ludzi w Polsce patriotyzm to obecnie częściej codzienna troska o dobrostan państwa (uczciwa praca, płacenie podatków, wypełnianie obywatelskich obowiązków) – jak również pewien zestaw zachowań ze sfery symbolicznej (pamięć o historii, kultywowanie tradycji, obchodzenie świąt narodowych) – niż gotowość do walki i oddania życia za ojczyznę.

„Teraz patriotyzm to jest walka o swój kraj, niekoniecznie chodzi o to, żeby wymachiwać szabelką, tylko dbanie o tę ziemię, o nasze tereny. Nie zamykanie się na siebie, tylko bycie solidarnym ze swoimi rodakami”.

„Miłość do danej grupy, do której się przynależy, nie do końca musi to być naród, bo patriotyzm bardziej kojarzy mi się z patriotyzmem lokalnym, który jest kompletnie niezależny od idei narodu”.

Gotowość wstąpienia do wojska, aby
bronić swojego kraju przed atakiem

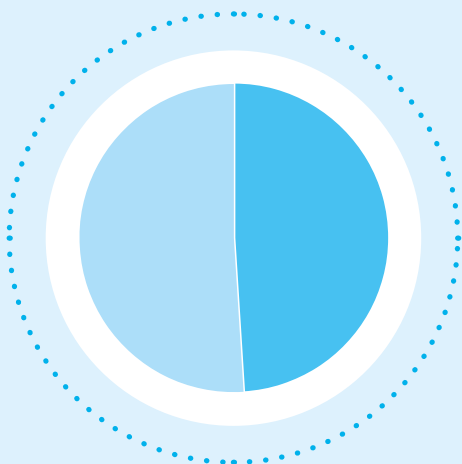
Polska ogółem:

Zdecydowanie/raczej tak

36%

Gotowość wstąpienia do wojska, aby
bronić swojego kraju przed atakiem

Ukraina ogółem:

Zdecydowanie/raczej tak

49%

Gotowość osobistego zaangażowania w sytuacji agresji

Choć patriotyzm najczęściej postrzegany jest po prostu jako miłość i przywiązanie do ojczyzny, to w obliczu zagrożenia państwowości na skutek zewnętrznego ataku rozumiany jest także jako gotowość do poświęceń w jej obronie.

Warto zauważyć, że poziom deklarowanej gotowości do takiego poświęcenia w przypadku Polaków i Ukraińców jest zróżnicowany. Gotowość wstąpienia do wojska, aby chronić swój kraj, wyraża aż **50%** badanych młodych Ukraińców, podczas gdy w Polsce taką deklarację złożyło jedynie **36%**, a ponad połowa przyznała, że nie jest w ogóle gotowa na takie działania. Dysproporcja poziomu gotowości do obrony ojczyzny między młodymi obywatelami

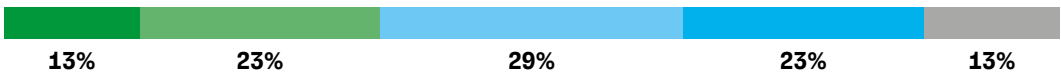
tych dwóch krajów to oczywisty skutek różnic w bieżącej sytuacji bezpieczeństwa.

Analizując te dane pod kątem płci, można zauważyć, że większe dysproporcje w poziomie gotowości wstąpienia do wojska w sytuacji zagrożenia występują w przypadku kobiet. W Polsce jedynie **28%** badanych kobiet deklaruje gotowość do wstąpienia do wojska, podczas gdy prawie **60%** nie jest gotowych na taką decyzję. Natomiast w przypadku młodych ukraińskich kobiet odsetek respondentek deklarujących gotowość na takie poświęcenie jest o **20 punktów procentowych** wyższy.

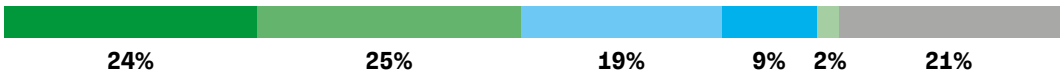
↓ WYKRES 3:

Gotowość wstąpienia do wojska, aby bronić swojego kraju przed atakiem

Ogółem Polska

Ogółem Ukraina

Mężczyźni Polska

Mężczyźni Ukraina

■ Zdecydowanie tak

■ Raczej nie

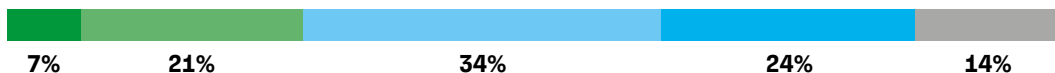
■ Już dołączyłem/am

■ Raczej tak

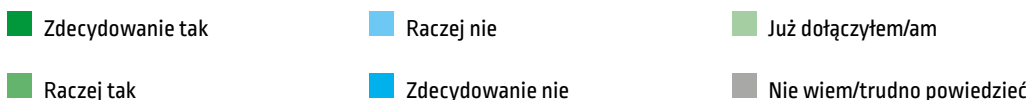
■ Zdecydowanie nie

■ Nie wiem/trudno powiedzieć

Kobiety Polska

Kobiety Ukraina

W przypadku pytania o chęć niesienia pomocy armii w sytuacji ataku obserwuje się znacznie wyższą gotowość młodych obywateli obydwu państw. Warto jednak zwrócić uwagę na sporą dysproporcję między młodymi Ukraińcami a Polakami.

Aż **90%** Ukraińców biorących udział w badaniu deklaruje gotowość do udzielenia takiej pomocy w sytuacji ataku wroga (co de facto jest zapewne w dużym stopniu

nie tyle deklaracją zachowań przyszłych, ile oddaniem istniejącego już stanu rzeczy). Poziom takiej gotowości jest o **35 punktów procentowych** niższy w przypadku polskich respondentów.

Analizując te wyniki pod kątem płci, większą dysproporcję widzimy w przypadku deklarowanej gotowości do niesienia pomocy przez kobiety.

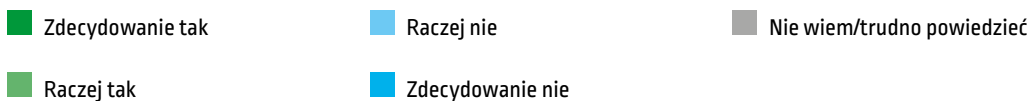
↓ WYKRES 4:

Gotowość niesienia pomocy armii w razie ataku wroga

Ogółem Polska

Ogółem Ukraina

Mężczyźni Polska

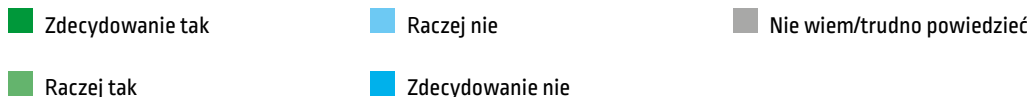
Mężczyźni Ukraina

Kobiety Polska

Kobiety Ukraina

Pomoc – również finansową – młodzi Ukraińcy kierują bardzo często bezpośrednio do swoich znajomych, również tych będących na froncie. W tym kontekście Ukraińcy wprost formułują zarzuty dotyczące zjawiska korupcji, które jest dla społeczeństwa destrukcyjne podobnie jak sama zbrojna agresja.

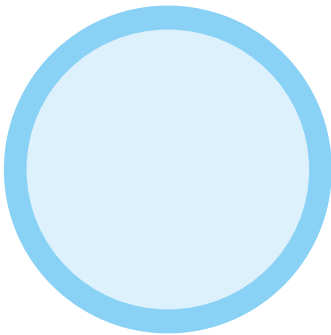
„Oglądam dużo wiadomości i wydaje mi się, że cała ta wojna to po prostu jedna duża układanka, i tyle! I, tak czy siak, kiedyś się skończy. Więc nie chcę się w to mieszać. A finansowo pomagam tylko moim znajomym, których osobiście znam, jeśli potrzebują

czegoś na froncie, to im pomagam. Gdzieś tam, do różnych funduszy nie wpłacam”.

„Teraz można, a nawet trzeba, jakoś, poprzez jakieś manifestacje czy coś innego, walczyć przeciwko tej samej korupcji. Teraz, bo potem może być za późno! A być może nawet przez tę korupcję możemy przegrać wojnę”.

Przyszłość w kraju czy za granicą?

Pomimo funkcjonowania w państwie, na którego terenie od dwóch lat toczy się brutalna wojna, młodzi Ukraińcy w mniejszym stopniu niż Polacy dopuszczają możliwość zamieszkania na stałe poza swoim krajem. Aż **59%** Ukraińców biorących udział w badaniu wyklucza możliwość wyprawki z kraju na stałe. W przypadku polskich respondentów odsetek ten jest aż o **18 punktów** mniejszy. Niższa

skłonność do wyjazdu z ojczyzny w przypadku Ukraińców niewątpliwie ma związek z większym poczuciem obowiązku wobec kraju, który znajduje się w stanie wojny. Młodzi Polacy rozważając perspektywę wyjazdu w warunkach względnego bezpieczeństwa, w mniejszym stopniu obarczeni są poczuciem winy z uwagi na opuszczanie ojczyzny w potrzebie.

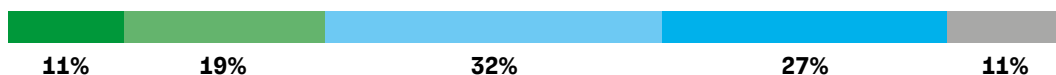
↓ WYKRES 5:

Akceptacja możliwości zamieszkania na stałe poza krajem

Polska

Ukraina

■ Zdecydowanie tak

■ Raczej nie

■ Nie wiem/trudno powiedzieć

■ Raczej tak

■ Zdecydowanie nie

Młodzi Ukraińcy, co szczególnie godne podkreślenia, bardziej optymistycznie niż Polacy oceniają przyszłość swojego kraju. Jedynie 27% badanych młodych Polaków pozytywnie ocenia przyszłość kraju, podczas gdy w przypadku młodych Ukraińców odsetek takich wskazań jest dwa razy wyższy. Większy optymizm obywateli Ukrainy może mieć

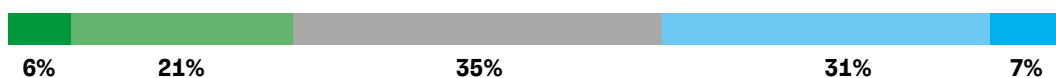
związek ze znacznie gorszą oceną sytuacji wyjściowej niż w przypadku młodych Polaków.

35% badanych młodych ludzi w Polsce ocenia przyszłość kraju neutralnie, co może sugerować z kolei relatywnie wysoki stopień niepewności.

↓ WYKRES 6:

Ocena przyszłości kraju

Polska

Ukraina

■ Bardzo optymistycznie

■ Neutralnie

■ Bardzo pesymistycznie

■ Raczej optymistycznie

■ Raczej pesymistycznie

Wśród młodych Polaków można przy tym zauważyć większy pesymizm związany z przyszłością kraju. **61%** Polaków chciałoby pozostać w ojczyźnie, jednak ponad połowa nie wierzy, że będzie miała tutaj możliwość zrealizowania swoich planów. Prawie połowa badanych młodych Polaków bierze pod uwagę życie za granicą.

Gdy analizujemy odpowiedzi na podobne pytanie respondentów z Ukrainy, obraz młodych ludzi jako patriotów silnie przywiązanych do ojczyzny zarysowuje się jeszcze

wyraźniej. Aż **75%** mimo wszelkich przeciwności chce zostać w kraju i tylko **20%** zgadza się, że zamieszkanie za granicą jest w obecnej sytuacji lepszym wyborem. Jednocześnie aż **70%** młodych Ukraińców widzi w przyszłości perspektywę lepszego losu dla swojej ojczyzny. Warto zauważyć, że jest to wynik zasadniczo różny od uzyskanego w polskiej części badania.

↓ WYKRES 7:

Postrzeganie przyszłości swojej oraz kraju

- Pomimo wszelkich przeciwności, to z Polską/Ukrainą chciałbym związać swoją przyszłość

Polska

Ukraina

- Nie wierzę, abym w Polsce/Ukrainie miał możliwość zrealizowania wszystkich swoich planów

Polska

Ukraina

■ Zdecydowanie się zgadzam

■ Raczej się nie zgadzam

■ Trudno powiedzieć

■ Raczej się zgadzam

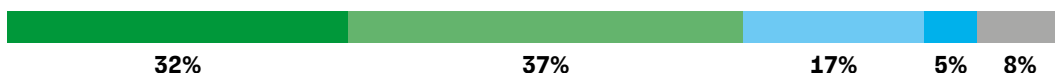
■ Zdecydowanie się nie zgadzam

- Uważam, że przed Polską/Ukrainą jest bardzo dobry czas i nie wyobrażam sobie życia poza Polską/Ukrainą

Polska

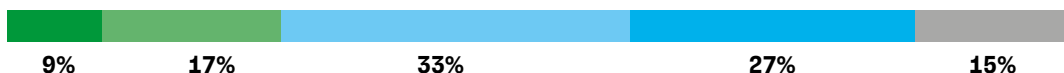

Ukraina

- Nawet jeśli w Polsce/Ukrainie będą w przyszłości dobre warunki do życia, to i tak wolałbym zamieszkać na stałe gdzieś za granicą

Polska

Ukraina

- Zdecydowanie się zgadzam
- Raczej się zgadzam
- Raczej się nie zgadzam
- Zdecydowanie się nie zgadzam
- Trudno powiedzieć

Wątki związane z planami na przyszłość – mówiące o woli pozostania w kraju bądź wyjazdu – pojawiły się również w dyskusjach grupowych. Wywiady te potwierdziły, że młodzi Ukraińcy, którzy dotąd nie wyjechali z kraju, przeważnie nie widzą siebie na emigracji i nie chcieliby opuszczać ojczyzny. Dla jednych powodem jest kulturowy dystans, jaki dzieli ich chociażby od Polski – niezajomość języka, zwyczajów, ludzi. Inni natomiast argumentują swoją niechęć do wyjazdu pobudkami patriotycznymi i miłością do własnego kraju.

„Moja mama ma przyjaciółkę, mieszka w Polsce. Odwiedza nas i zawsze mówi, że tam jest łatwiej. Tam jest łatwiej, ale trzeba nauczyć się polskiego. A moja mama mówi mi: „chodźmy, jeśli są blisko”... Niedawno [chyba w niedzielę wieczorem] słyszeliśmy wybuchy. Powiedziała, że najłatwiejsza rzecz, jaką możemy zrobić, to pojechać do Polski. Ale ja nie chcę jechać. W ogóle nie chcę wyjeżdżać za granicę. Nie ciągnie mnie tam. Wszyscy mi mówią, że tam jest łatwiej, ale... Ta ciotka ma córkę i ona nawet powiedziała, że tam jest trudniej. Na Ukrainie jest łatwiej. Nawet jeśli jest wojna”.

„Masz tu wielu przyjaciół, znasz swój język ojczysty i wiesz, co robisz. Wiesz, gdzie mieszkasz, z kim mieszkasz. Wiesz wszystko. A tam, w innym kraju, nie wiesz zupełnie nic. Nie wiesz, gdzie iść, co powiedzieć, nie znasz nikogo”.

„Szczерze mówiąc, chciałbym mieszkać na Ukrainie. Podoba mi się kultura, język, dziedzictwo narodowe. W rzeczywistości nasze krajobrazy są bardzo piękne. Ale niestety, obecnie większość krajobrazów i dziedzictwa kulturowego jest niszczone. Niszczony jest też język. A jeśli do czasu, gdy staniemy się dorośli, na Ukrainie nadal będzie wojna, tak samo brutalna; jeśli u władzy będą ci sami ludzie, którzy wiedzą tylko, jak kraść pieniądze; jeśli nasz kraj nie będzie się rozwijał, ale pozostanie taki sam, jak jest, to szczerze mówiąc, nie chciałbym żyć w takim środowisku. Jeśli tak jest, to... Ale moje serce jest na Ukrainie”.

„Myślę, że nasza przyszłość jest na Ukrainie. Ponieważ jeśli dostaniesz pracę, łatwiej jest się komunikować, niż jeśli nie znasz innych języków”.

Rozważając emigrację, jako powód młodzi ludzie w Polsce podają najczęściej czynniki ekonomiczne: chęć znalezienia pracy, uzyskania wyższych dochodów, osiągnięcie materialnej stabilizacji i bezpieczeństwa. W tym kontekście ani razu nie padł argument braku bezpieczeństwa w kraju na tle wojny na Ukrainie bądź po prostu poczucia zagrożenia ze względu na aktualne wydarzenia międzynarodowe.

Część młodych Polaków nie akceptowało natomiast bieżącej – w okresie realizacji badania – sytuacji politycznej w kraju, co dla nich było też wystarczającym powodem, aby rozważyć w przyszłości wyjazd i zamieszkanie na stałe poza Polską.

„Raczej w Polsce, ale nie wykluczałabym wyprawienia się do innego kraju. Nie lubię zmieniać miejsca zamieszkania, ale może skusiłabym mnie jakaś oferta zawodowa, bo za granicą są lepsze zarobki, na przykład dla lekarzy”. [starsi, Warszawa]

„Ciężko byłoby mi wyjechać z kraju na stałe albo na dłuższy okres, ponieważ urodziłam się w Polsce, w Warszawie i za parę lat, nawet mimo nie daj Boże spadłoby coś na głowę, to i tak byłoby ciężko, bo nie wyobrażam sobie mieszkać w innym kraju, jestem przyzwyczajona”. [młodzi, Warszawa]

„Zdecydowanie w Polsce ze względu na to, że mam tu rodzinę i nie wyobrażam sobie tego, że moi rodzice mieszkają w Polsce a ja iks kilometrów dalej i widzimy się bardzo rzadko”. [starsi, Warszawa]

„Chciałabym zostać w Polsce, ale jeżeli nie zmieni się sytuacja polityczna, jaka jest teraz, to będę dążyła do tego, żeby wyjechać z Polski i tam ułożyć sobie życie”. [młodzi, Toruń]

„Większość społeczeństwa patrzy w przyszłość i chcą stworzyć jak najlepsze życie, czyli patrząc na Polskę i naszą ekonomię, nie widzą żeby móc zarobić, dlatego większość ludzi wybiera wyjazd za granicę”. [młodzi, Toruń]

Zainteresowanie sprawami krajowymi i międzynarodowymi

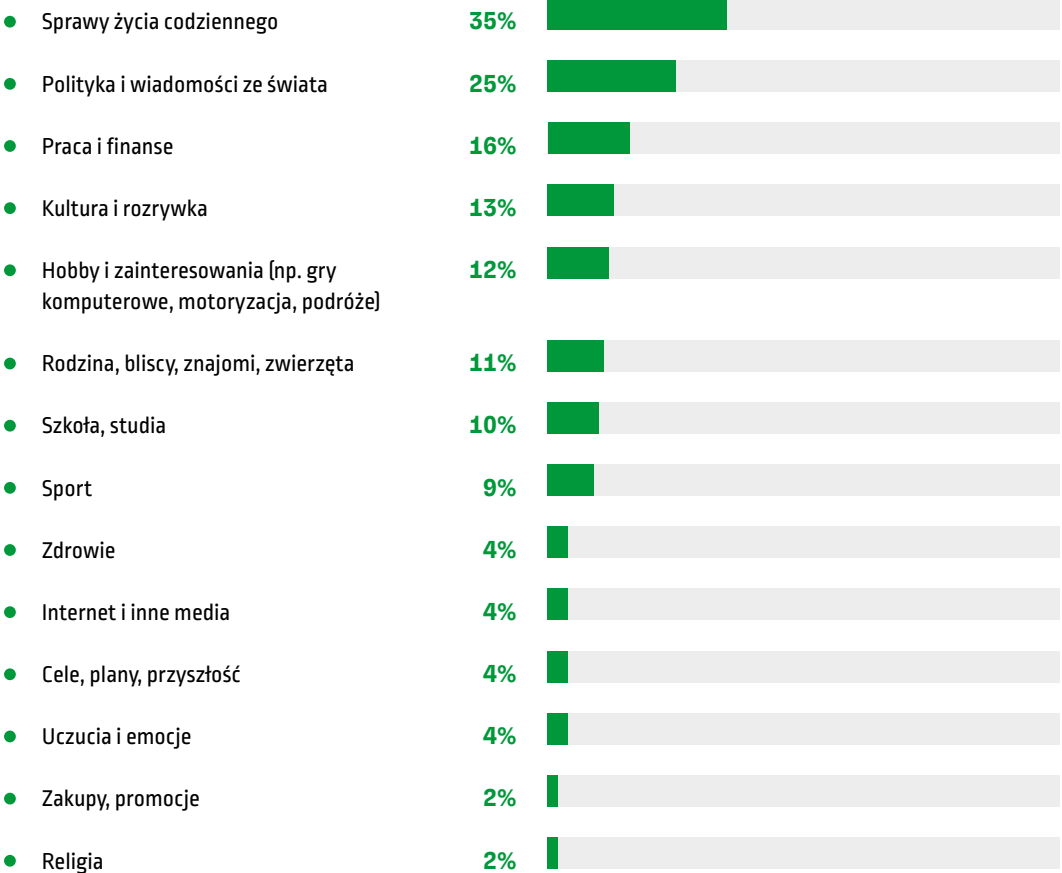
Odmienne realia codzienności w Polsce i na Ukrainie obrazuje zestawienie tematów najczęściej poruszanych przez młodych respondentów w rozmowach z rówieśnikami. Młodych Polaków w większym stopniu zajmują tematy związane z życiem codziennym. W przypadku Ukraińców na

pierwszym miejscu wymieniana jest polityka oraz wojna, w której cieniu toczy ich się życie. Rozmowy na temat kultury, rozrywki czy hobby i zainteresowań pojawiają się u około 12% młodych Polaków, a tego rodzaju sprawy zaprzęają uwagę jedynie 5% ich ukraińskich rówieśników.

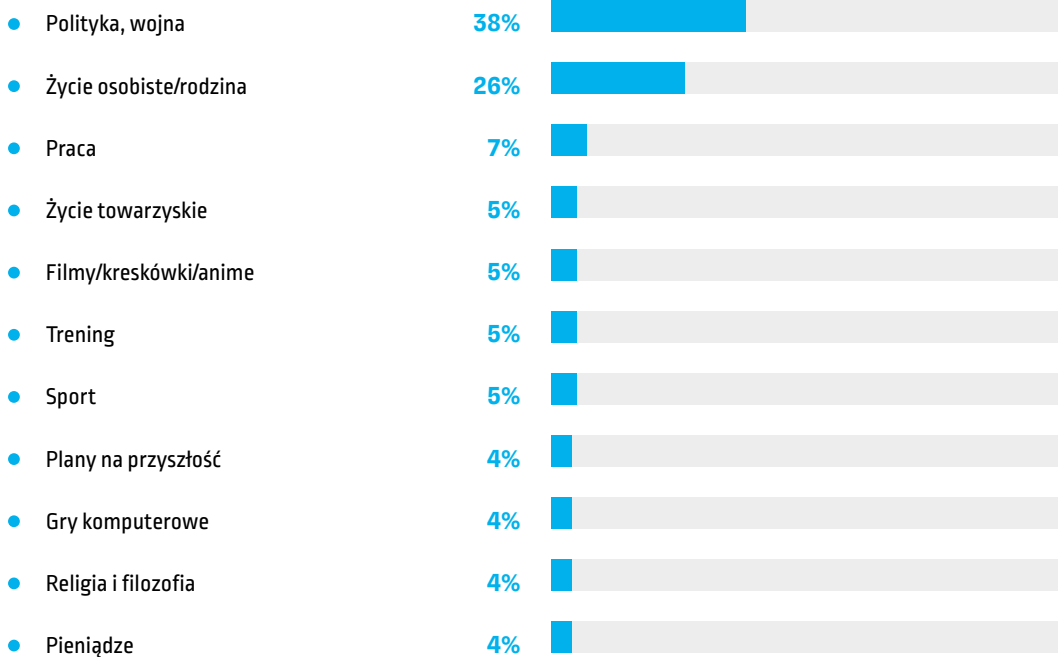
↓ WYKRES 8:

Tematy rozmów z rówieśnikami

Polacy

Ukraińcy

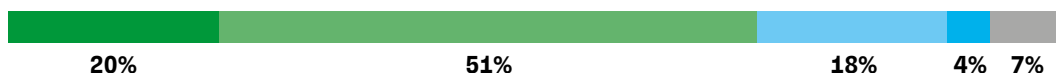
Zainteresowanie sytuacją w kraju oraz sprawami międzynarodowymi utrzymuje się na podobnym poziomie w porównywanych grupach. Jednak w przypadku Ukraińców osób żywo zainteresowanych sytuacją polityczną w kraju jest o **15 p.p.** więcej w porównaniu do tej samej grupy

badanej w Polsce. Jednocześnie wśród młodych Ukraińców możemy zaobserwować znacznie mniejsze zainteresowanie sporami światopoglądowymi niż w przypadku młodych Polaków.

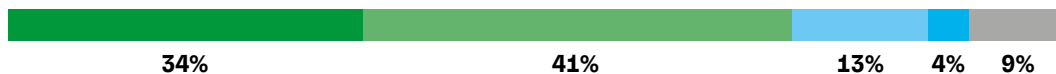
↓ WYKRES 9:

Zainteresowanie sytuacją polityczną w kraju

Polska

Ukraina

■ Bardzo się interesuję

■ Raczej się nie interesuję

■ Nie wiem/trudno powiedzieć

■ Raczej się interesuję

■ W ogóle się nie interesuję

↓ WYKRES 10:

Zainteresowanie sprawami międzynarodowymi i sytuacją na świecie

Polska

Ukraina

■ Bardzo się interesuję

■ Raczej się nie interesuję

■ Nie wiem/trudno powiedzieć

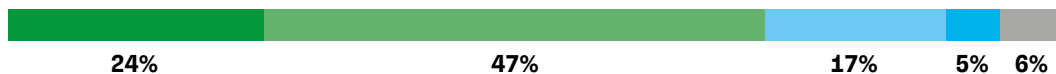
■ Raczej się interesuję

■ W ogóle się nie interesuję

↓ WYKRES 11:

Zainteresowanie sporami światopoglądowymi

Polska

Ukraina

 Bardzo się interesuję Raczej się nie interesuję Nie wiem/trudno powiedzieć Raczej się interesuję W ogóle się nie interesuję

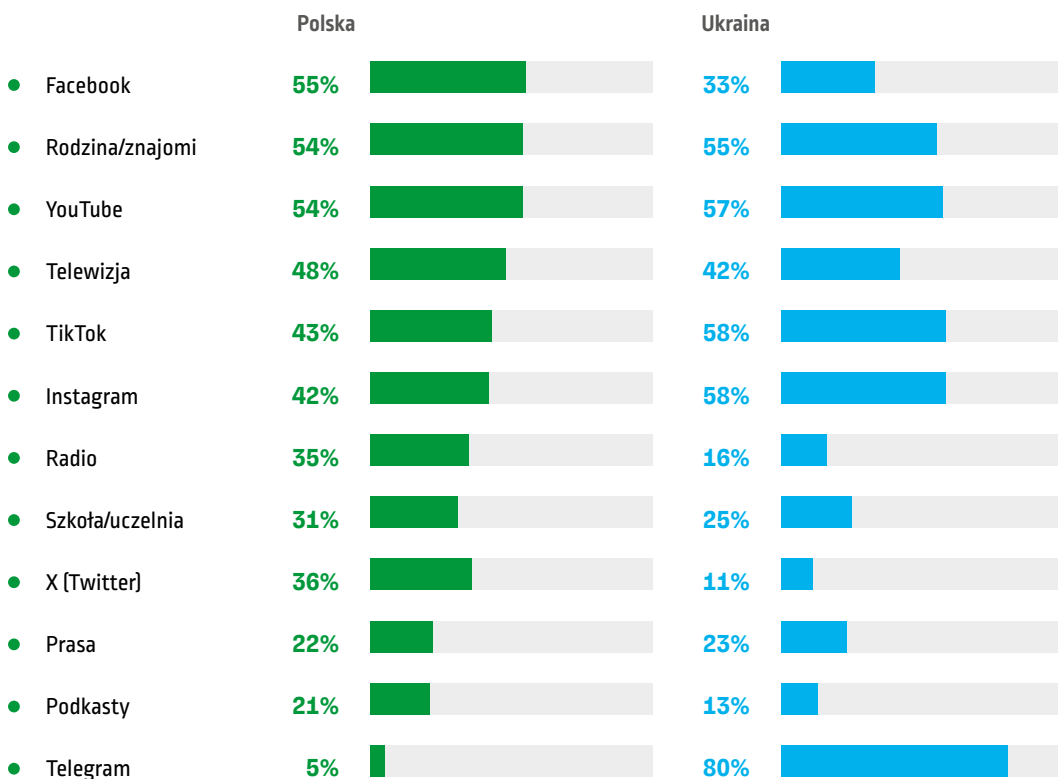
Wysokie zróżnicowanie wyników między młodymi osobami z Polski i Ukrainy można zaobserwować także w pytaniu o źródła informacji o wydarzeniach w kraju i za granicą. W przypadku młodych Polaków informacje najczęściej pozyskiwane są za pośrednictwem serwisu Facebook, komunikacji z rodziną i znajomymi oraz serwisu YouTube. Młodzi Ukraińcy natomiast w największym stopniu zdobywają wiedzę w tym zakresie z aplikacji Telegram. **80%** młodych Ukraińców biorących udział w badaniu korzysta

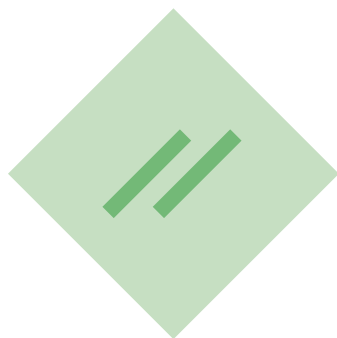
z tego źródła informacji. W przypadku Polski Telegram został wskazany jedynie przez **5%** badanych.

Jednocześnie w przypadku obu badanych grup widać odejście od tradycyjnych źródeł pozyskiwania informacji, takich jak telewizja, prasa czy radio na rzecz źródeł internetowych, takich jak sieci społecznościowe, serwisy informacyjne czy aplikacje mobilne. Odzwierciedla to rzecz jasna ewolucję pozyskiwania informacji, z którą mamy do czynienia w skali globalnej.

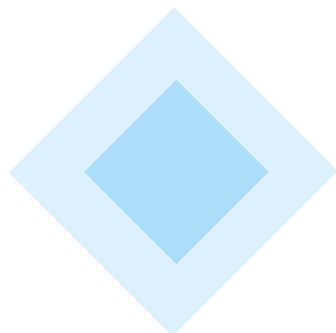
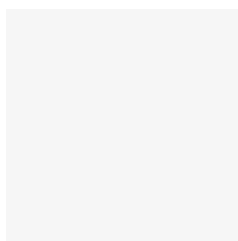
↓ WYKRES 12:

Źródła informacji o wydarzeniach w kraju i na świecie

Zainteresowanie historią kraju

Większy związek z dziedzictwem kulturowym swojego kraju, rozumiany jako poziom zainteresowania jego historią, widać w przypadku Ukraińców. Aż 4/5 badanych wyraża zainteresowanie historią Ukrainy, przy czym połowa z nich deklaruje to zainteresowanie w znacznym stopniu. W przypadku młodych Polaków deklaracyjny poziom zainteresowania historią własnego kraju jest o **17 p.p.** niższy.

Zainteresowanie historią może wynikać z różnych czynników, w tym z poczucia tożsamości narodowej, chęci

zrozumienia korzeni i tradycji oraz ze świadomości znaczenia historii w kształtowaniu tożsamości narodowej i społecznej. Wyższy poziom zainteresowania przeszłością w przypadku Ukraińców może natomiast wskazywać na większą potrzebę znalezienia historycznego kontekstu dla obecnej sytuacji, w której znalazł się ich kraj.

↓ WYKRES 13:

Zainteresowanie historią własnego kraju

Polska

Ukraina

■ Bardzo się interesuję

■ Raczej się nie interesuję

■ Nie wiem/trudno powiedzieć

■ Raczej się interesuję

■ W ogóle się nie interesuję

Zarówno w przypadku Polski, jak i Ukrainy najczęściej wskazywane przez młodych ludzi wydarzenia historyczne napawające ich dumą związane są z niepodległością państwa. W przypadku Polski jest to odzyskanie niepodległości

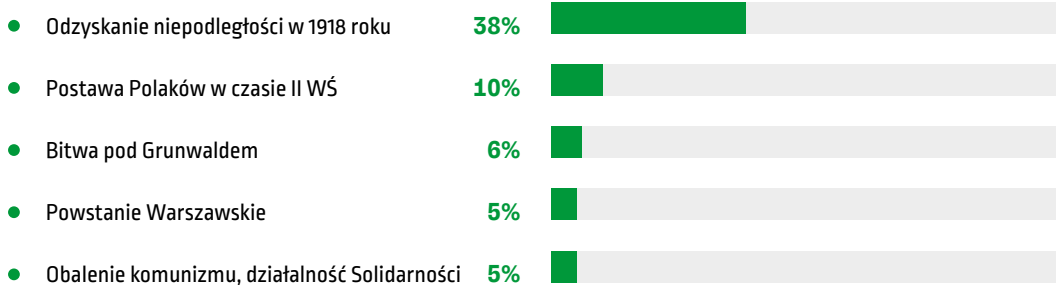
w 1918 roku wskazywane spontanicznie przez **38%** młodych Polaków biorących udział w badaniu. W przypadku Ukrainy natomiast jest to podpisanie Deklaracji Niepodległości w 1991 roku wskazane przez **37%** respondentów.

↓ WYKRES 14:

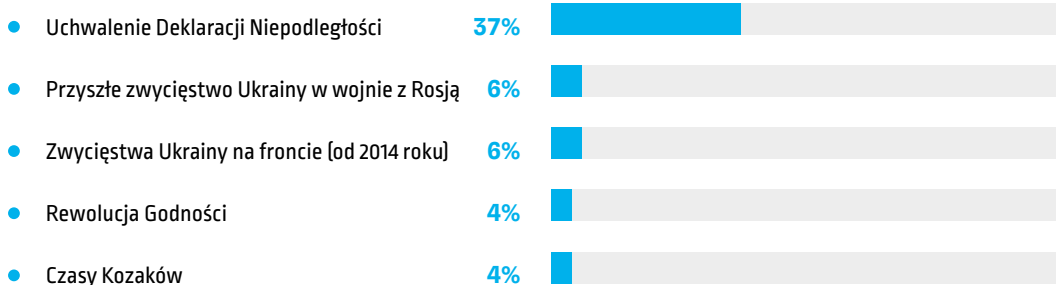
Z czego możemy być dumni w historii swojego kraju

[5 najczęstszych wskazań]

Polacy

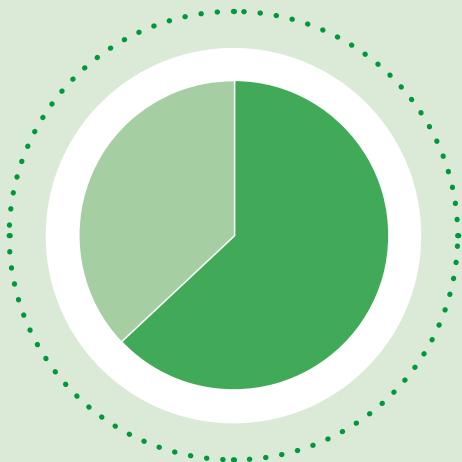

Ukraińcy

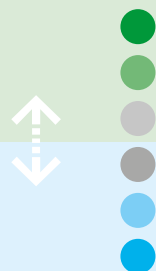
Zainteresowanie historią
własnego kraju

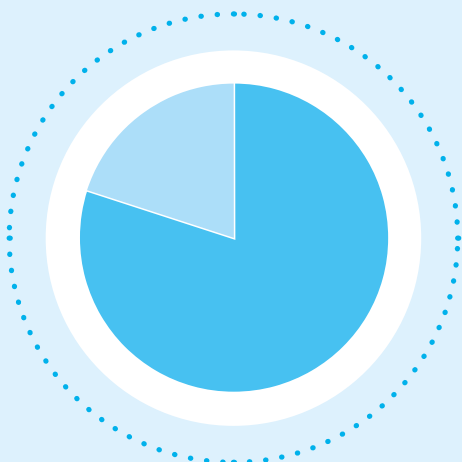
Polska:

Bardzo/raczej się interesuję

63%

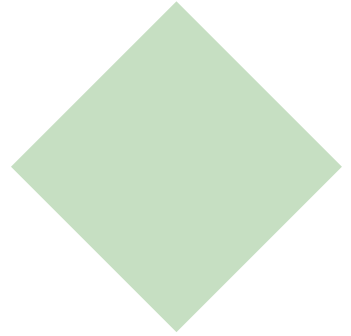
Zainteresowanie historią
własnego kraju

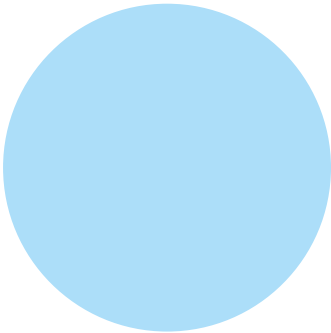
Ukraina:

Bardzo/raczej się interesuję

80%

Postrzeganie sąsiednich państw

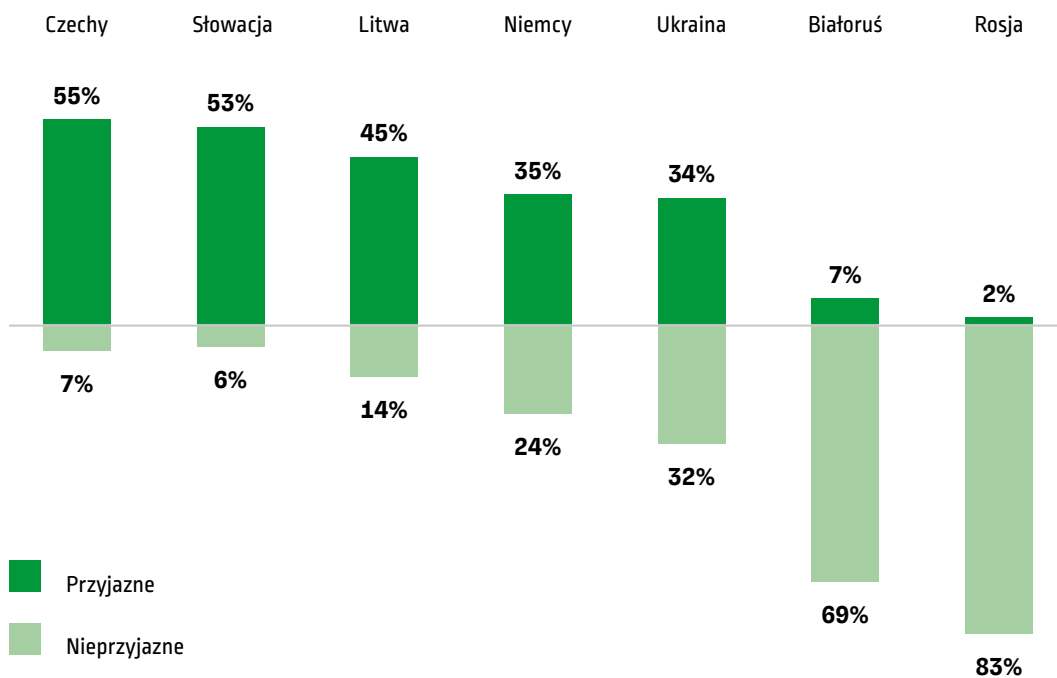

Zarówno Polacy, jak i Ukraińcy postrzegają Rosję i Białoruś jako państwa nieprzyjazne. Co znaczące, Ukraińcy znacznie częściej uznają Polskę za kraj przyjazny Ukrainie, niż Polacy widzą Ukrainę jako kraj przyjazny Polsce.

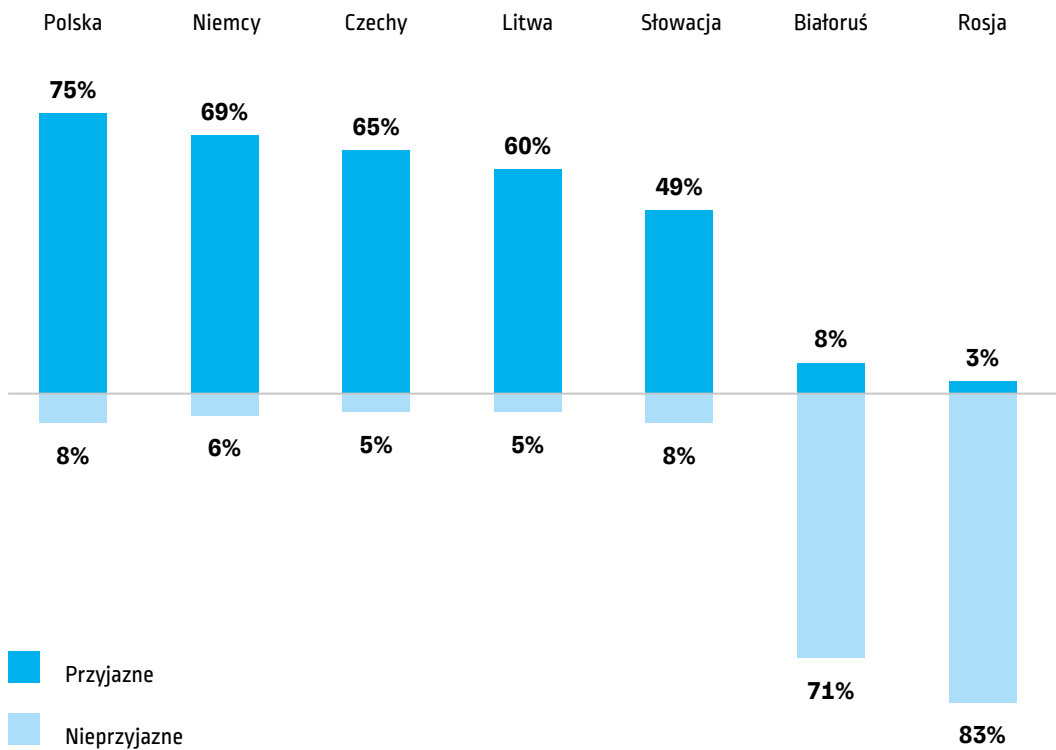
↓ WYKRES 15:

Jak postrzegane jest nastawienie innych państw do swojego kraju?

Polacy

Ukraińcy

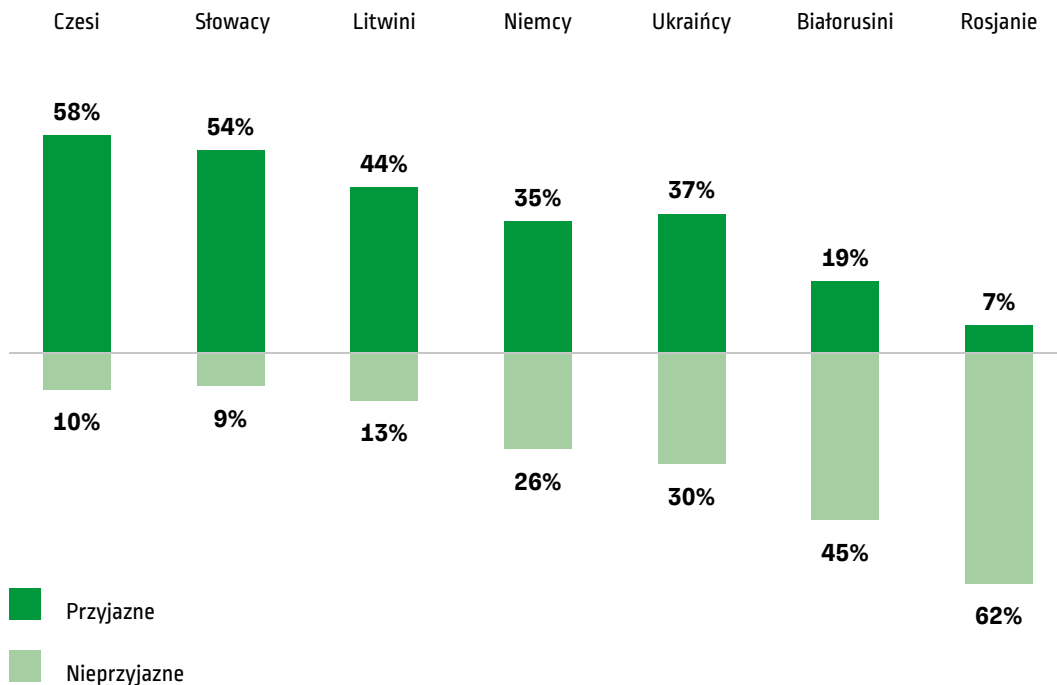
W podobny sposób co państwa postrzegane są poszczególne narody. Również i tym razem to Polacy są uznawani przez Ukraińców za naród najbardziej przyjazny. Inaczej natomiast postrzegają Ukraińców Polacy, wymieniając jako przyjazne w pierwszej kolejności takie narody, jak Czesi, Słowacy, Litwini, zaś Ukraińców sytuują za Niemcami.

Mamy tu zatem do czynienia z zauważalną dysproporcją wzajemnej percepcji, której źródła mogą zarówno wynikać z problemów komunikacyjnych, jak i lokować się w kontekście historycznym.

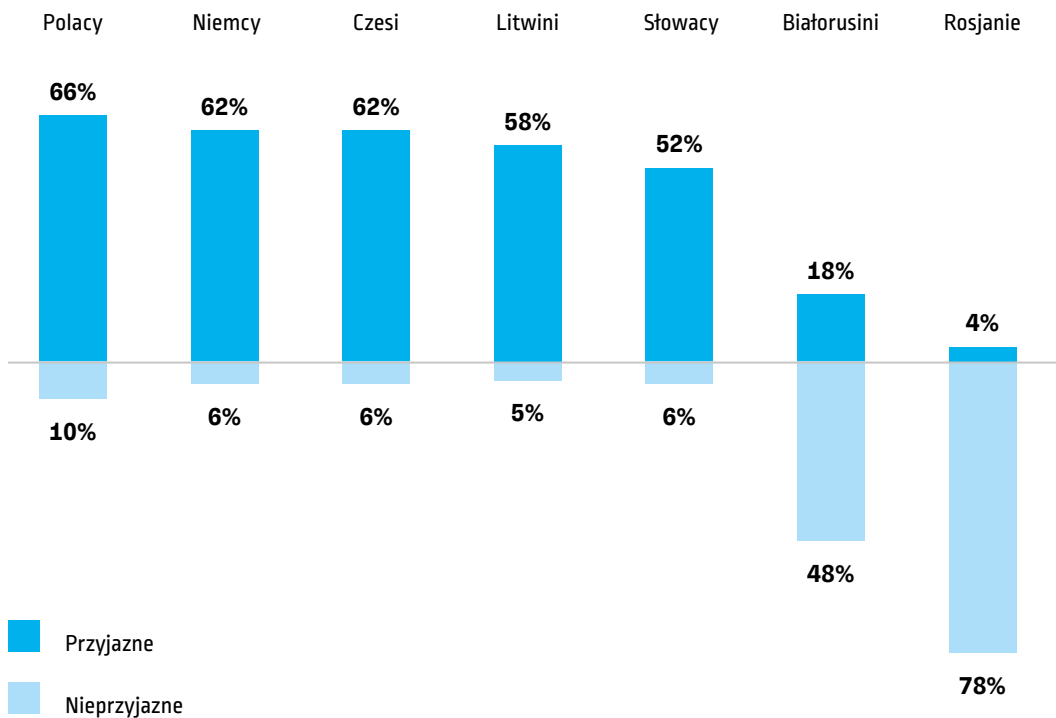
↓ WYKRES 16:

Jak postrzegane jest nastawienie innych narodów do kraju?

Polacy

Ukraińcy

Polska/Ukraina wzajemne postrzeganie

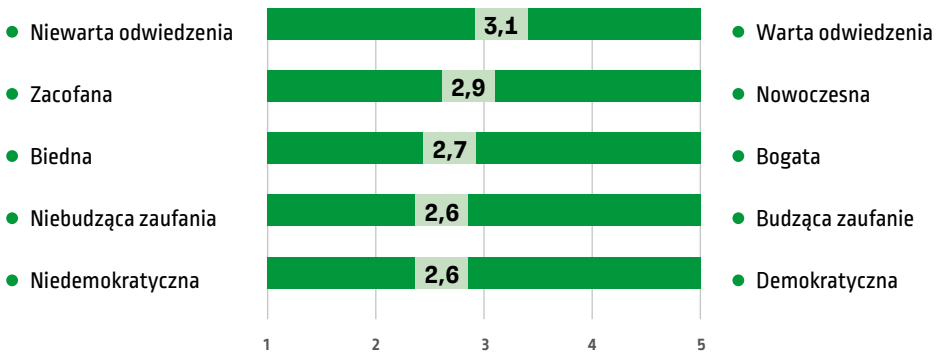
Dysproporcje między opiniami młodych Polaków i Ukraińców są zauważalne nie tylko w odniesieniu do postaw, ale również percepcji sąsiedniego kraju. Ukraińcy oceniają

Polskę w każdym z wymiarów wyraźnie lepiej niż Polacy widzą Ukrainę.

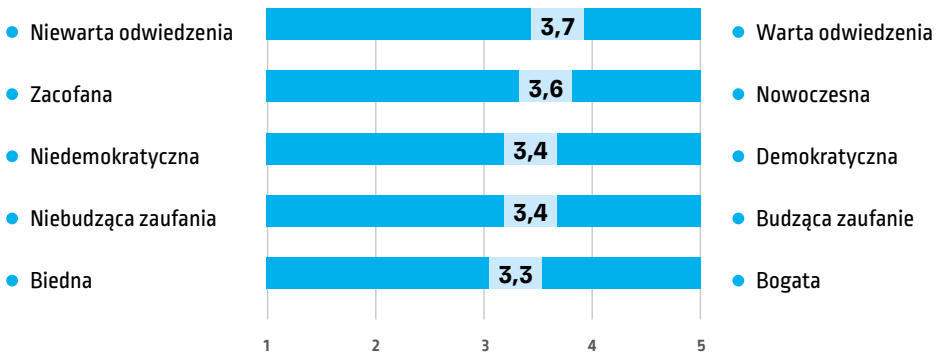
↓ WYKRES 17:

Wizerunek Ukrainy/Polski

Wizerunek Ukrainy – Polacy

Wizerunek Polski – Ukraińcy

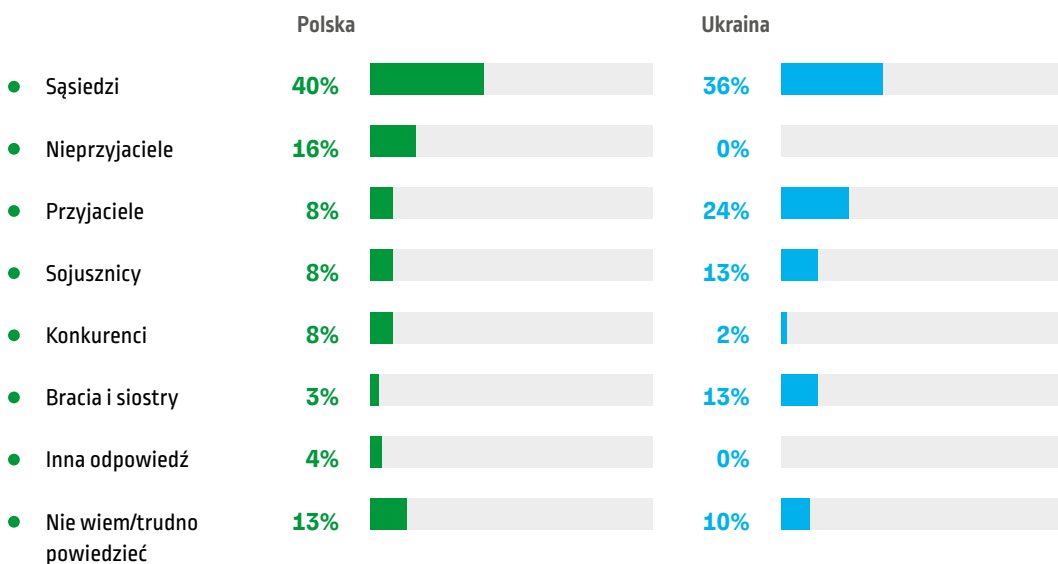

Kolejny przykład dysproporcji we wzajemnym postrzeganiu Polaków i Ukraińców stanowią odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób mówimy o swoich sąsiadach. Okazuje się, że mianem „przyjaciół” Polaków określa **24%** Ukraińców, a tylko **8%** Polaków mówi tak o Ukraińcach. Ukraińcy

też znacznie częściej niż Polacy mówią o drugim narodzie „bracia i siostry”. Równocześnie, jeśli ktoś używa określenia „nieprzyjaciół” w relacji Polaków i Ukraińców, to są to wyłącznie Polacy – o Ukraińcach mówi tak **16%** badanych.

↓ WYKRES 18:

Sposób postrzegania Ukraińców/Polaków

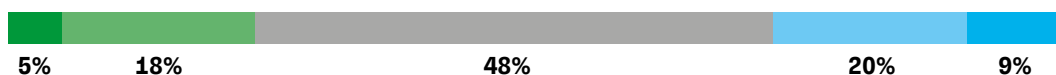
48% Ukraińców postrzega relacje polsko-ukraińskie jako dobre lub bardzo dobre. Polacy są nieco bardziej sceptyczni – jedynie **23%** z nich ocenia je pozytywnie. Co ciekawe,

aż **48%** Polaków wyraża neutralną opinię o stanie tych stosunków.

↓ WYKRES 19:

Ocena stosunków polsko-ukraińskich

Polska

Ukraina

■ Bardzo dobre

■ Neutralnie

■ Bardzo złe

■ Dobre

■ Złe

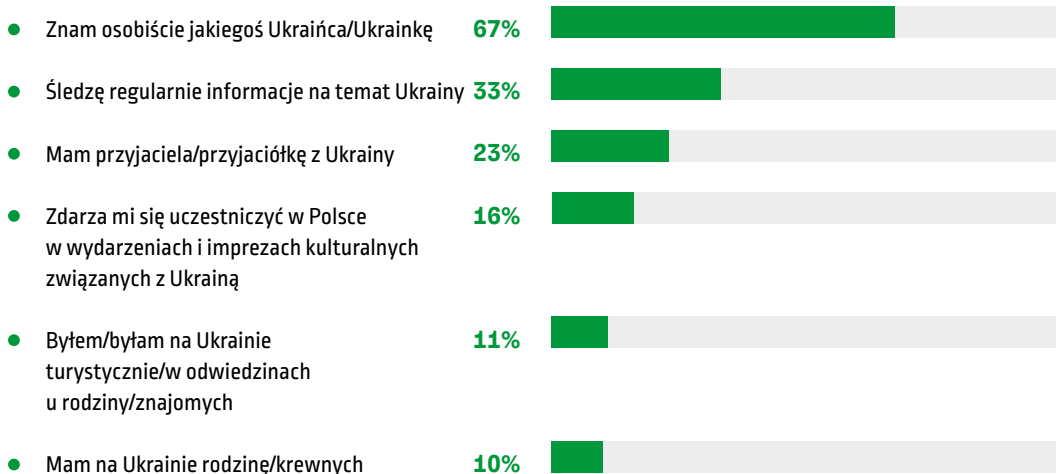
Z naturalnych względów więcej Ukraińców niż Polaków może pochwalić się osobistymi relacjami z obywatelami

sąsiedniego państwa. To być może tłumaczy też bardziej przyjazny stosunek Ukraińców do Polaków.

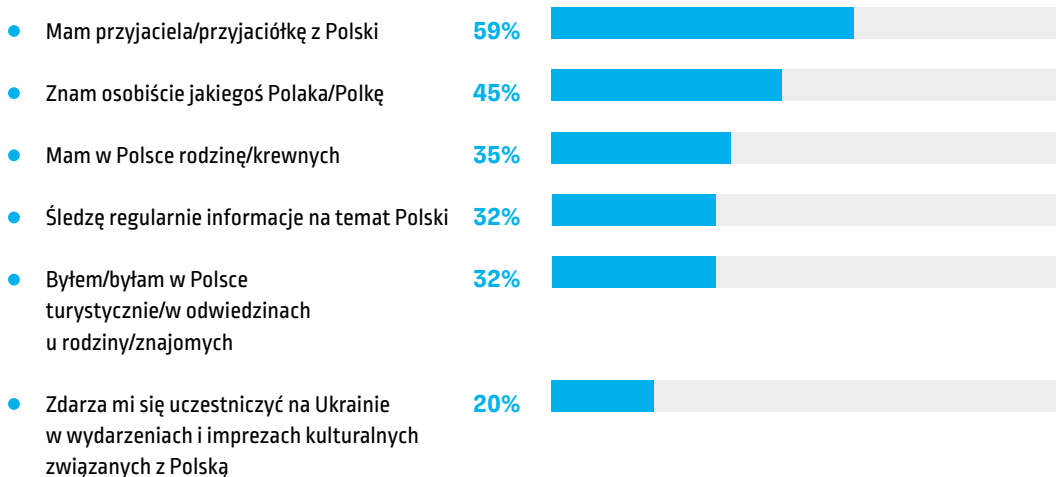
↓ WYKRES 20:

Osobiste doświadczenia związane z...

Ukrainą i Ukraińcami – Polacy

Polską i Polakami – Ukraińcy

Ukraińcy dostrzegają też więcej podobieństw niż różnic między nimi a ich rówieśnikami z Polski. Widzą wspólne cechy i wartości, które łączą ich z sąsiadami z Polski.

Młodzi Polacy natomiast prezentują bardziej neutralną postawę. Niektórzy z nich skłaniają się bardziej ku

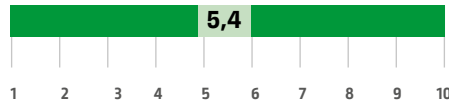
podobieństwom między Polakami a Ukraińcami, widząc cechy i wartości, które łączą oba narody. Inni są bardziej skłonni do akcentowania różnic, zarówno kulturowych, jak i historycznych, które dzieli oba narody.

↓ WYKRES 21:

Postrzeganie rówieśników...

z Ukrainy – Polacy

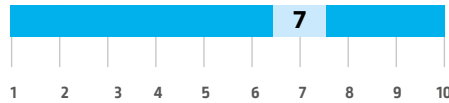
- Widzę więcej różnic niż podobieństw między rówieśnikami z Ukrainy i z Polski

- Widzę więcej podobieństw niż różnic między rówieśnikami z Ukrainy i z Polski

z Polski – Ukraińcy

- Widzę więcej różnic niż podobieństw między rówieśnikami z Ukrainy i z Polski

- Widzę więcej podobieństw niż różnic między rówieśnikami z Ukrainy i z Polski

Odczuwanie pewnego rodzaju niechęci ze strony Polaków młodzi Ukraińcy akcentowali też niekiedy w trakcie wywiadów fokusowych – niejednokrotnie wiążąc to zjawisko z konfliktami, które ujawniły się w ostatnim czasie na granicy (zboże, transport). Generalnie jednak w relacjach młodych Ukraińców wybrzmiewa przede wszystkim wdzięczność wobec Polaków i nawet zrozumienie dla ich zmieniających się postaw.

„Na początku nasi ludzie przyjechali w strachu i przerażeniu, że to już koniec, nie ma domu, nie ma gdzie mieszkać, nie ma po co żyć. Byliśmy nadzy, bosi i bez włosów, jak to mówią. A potem oni tam byli... Ktoś im tam pomógł. Dostali pracę. Poczuli trochę wolności słowa. I zaczęli pompować coś swojego. I Polakom oczywiście też się to może nie podobać. I Polacy teraz tak samo myślą o nas. I teraz jakoś trudniej się tam zakorzenieć, mówiąc brutalnie. Trudniej jest znaleźć pracę czy mieszkanie. Ogólnie rzecz biorąc, stało się to trochę trudniejsze w całej Europie z całym tym biznesem”.

„Chociaż wielu Polaków nie lubi Ukraińców. Na przykład, kiedy moja przyjaciółka przyjechała do Polski, Polacy traktowali ją bardzo źle. Bo ten temat o Bohdanie Chmielnickim... Cóż, my też mieliśmy z nimi konflikty bardzo często w naszej historii. Ale teraz są... no, przyjaźni, tak”.

„Nie wiem, od początku inwazji Polacy traktowali nas dobrze. Ale po ostatnich kłótniach coś zaczęło się psuć. Zaczęli nas źle traktować. Cóż, większość z nich”.

Według rozmówców w grupach fokusowych organizowanych w Polsce najbliżsi Polakom pod względem kulturowym są nasi wschodni i południowi sąsiedzi. Pojawiały się też głosy, że zależy to od regionu Polski, ponieważ my sami – Polacy – różnimy się dosyć istotnie.

„Polska jest podzielona kulturowo pod względem tego, jaka część Polski jakich miała zaborców, i to widać. Na Śląsku jest zupełnie

inaczej niż na Podlasiu, Ślązacy bardziej przypominają Niemców, ludzie z Podlasia bardziej przypominają mi... bardziej w stronę Białorusi lub Ukrainy, Rosji”.

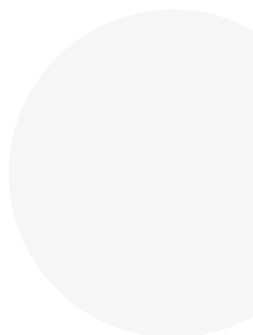
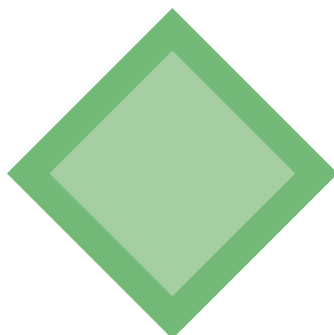
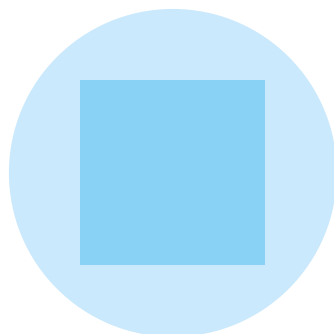
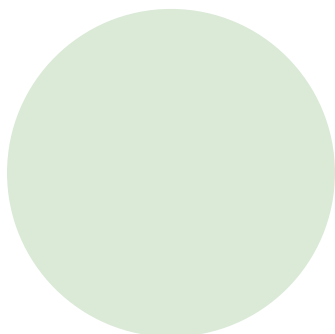
„Wskazałbym raczej kraje wschodnie, może Białoruś czy Ukraina w większej części. Ewentualnie kraje południowe, jak Słowacja, Czechy. Jako wypośrodkowanie bardziej wskazałbym Słowację i Czechy”.

Mówiąc o Ukraińcach w tym kontekście, Polacy częściej wspominali o bliskości i podobieństwach niż o istotnych różnicach. Diagnoza ta powtórzyła się również wtedy, gdy poruszając kolejne wątki w trakcie dyskusji, młodzi ludzie porównywali siebie do swoich rówieśników z Ukrainy.

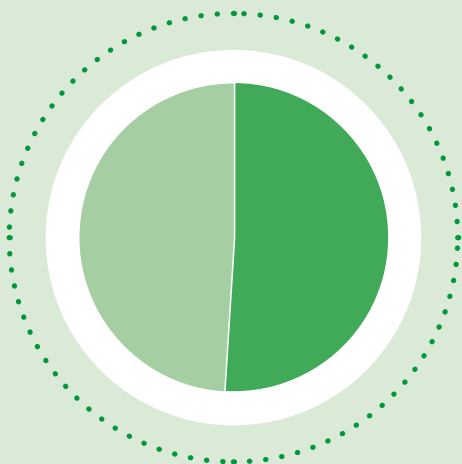
„Polska poszła bardziej do przodu niż Ukraina, ale pod względem języka, podejścia, jak pracowałam z Ukraińcami, to podobnie... Gdyby nie akcent, to powiedziałabym, że to są Polacy”.

Integracja Ukrainy z UE i NATO

Poparcie dla przystąpienia
Ukrainy do Unii Europejskiej

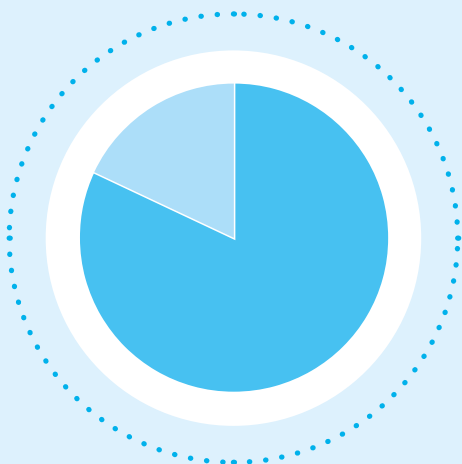
Polska:

Zdecydowanie/raczej tak

51%

Poparcie dla przystąpienia
Ukrainy do Unii Europejskiej

Ukraina:

Zdecydowanie/raczej tak

82%

Pragnienie Ukrainy dołączenia do Unii Europejskiej oraz NATO jest wyraźne i silne, co odzwierciedlają wyniki badań, w których odpowiednio **82%** i **85%** Ukraińców deklaruje poparcie dla takiego kroku. Widzą oni w członkostwie w tych organizacjach możliwość zacieśnienia więzi z Europą Zachodnią oraz wzmocnienia bezpieczeństwa kraju w obliczu rosyjskiej agresji.

W przypadku Polaków chęć przyjęcia Ukrainy do Unii Europejskiej i NATO nie jest tak jednoznaczna. Choć nadal istnieje znacząca grupa popierająca taki scenariusz, przy **51%** zgadzających się na przyjęcie Ukrainy do Unii i **54%** do NATO, różnice między wskazaniami Polaków i Ukraińców są bardzo wyraźne.

↓ WYKRES 22:

Poparcie dla przystąpienia Ukrainy do Unii Europejskiej

Polska

Ukraina

■ Zdecydowanie tak

■ Raczej nie

■ Nie wiem/trudno powiedzieć

■ Raczej tak

■ Zdecydowanie nie

↓ WYKRES 23:

Poparcie dla przystąpienia Ukrainy do NATO

Polska

Ukraina

 Zdecydowanie tak Raczej nie Nie wiem/trudno powiedzieć Raczej tak Zdecydowanie nie

9. Podsumowanie

Młodzi respondenci z Polski zaprezentowali się w swych deklaracjach jako beneficjenci stabilnej sytuacji ich kraju mimo istniejących wokół zagrożeń i napięć. To kluczowy wniosek z polskiej części projektu. Polska młodzież okazała się być na ogół wolna od obaw, które towarzyszyły i zapewne nadal towarzyszą myśleniu starszych pokoleń. Wychowani w warunkach obecności Polski w UE i NATO, traktują obecną rzeczywistość jako zastaną i naturalną. Warto podkreślić, jak skuteczna w odniesieniu do młodzieży okazała się narracja o wielkim znaczeniu zachodnich struktur politycznych i wojskowych, obecna od wielu lat w polskiej przestrzeni medialnej i debacie publicznej.

Konsekwencją takiego nastawienia są specyficzne postawy wobec wartości i kwestii tożsamościowych. Największy nacisk młodzi Polacy kładą na indywidualny rozwój i dobrostan, ważna jest dla nich harmonia i odpowiedni balans między nauką, pracą i czasem dla siebie. Między innymi z tego względu wśród młodych Polaków odnotowano tak znaczną gotowość realizowania swoich planów poza granicami kraju. Równocześnie jednak młodzi ludzie w Polsce wykazywali duże zainteresowanie wydarzeniami w kraju i za granicą, w tym zwłaszcza związanymi z wojną na Ukrainie.

„Im dalej na zachód, tym dłużej można być dzieckiem, im bardziej idziemy na wschód, tym szybciej trzeba dojrzewać”.

Ten cytat z wypowiedzi jednego z polskich respondentów – uczestników zogniskowanej dyskusji grupowej – trafnie oddaje podstawową różnicę w sytuacji młodych Polaków i Ukraińców. Badania zrealizowane na Ukrainie potwierdzają tę diagnozę. Młodzi Ukraińcy to ludzie o znacznie bardziej rozwiniętej świadomości politycznej, zmuszeni przez okoliczności do zanurzenia się w wydarzenia spoza strefy spraw prywatnych, pozbawieni przywilejów „beztroskiej młodości”, niejako właśnie „bardziej dorośli”. Uwagę zwraca większa dojrzałość formułowanych przez nich ocen, głębsze rozumienie złożoności zjawisk.

Tym jednak, co najbardziej zwraca uwagę w tym polsko-ukraińskim porównaniu, jest silne morale młodych Ukraińców, ich głębokie przekonanie o słuszności sprawy, o którą walczą ich kraj, a także – co szczególnie ważne – ich

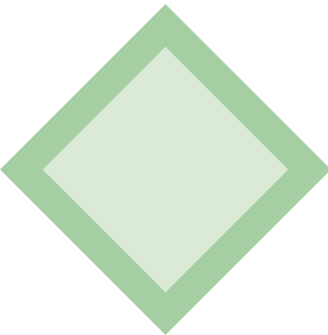
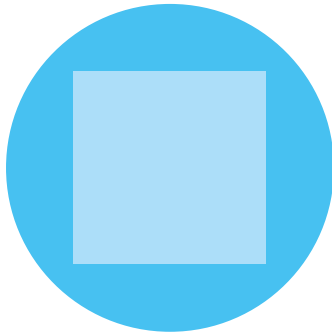
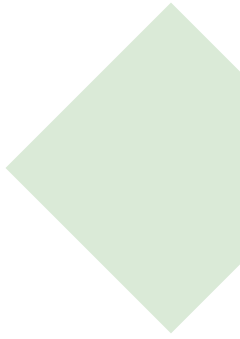
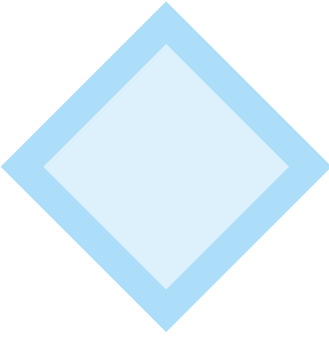
wiara w przyszłość Ukrainy. Postawy patriotyczne o silnym ładunku emocjonalnym, które w innych warunkach mogłyby zostać uznane za niemal nacjonalistyczne, obecne są tu bardzo silnie. Jest swoistym paradoksem, że młodzi Ukraińcy widzą przyszłość swojego trawionego wojną kraju w jaśniejszych barwach, niż ich polscy rówieśnicy postrzegają przyszłość własnej ojczyzny. Inna jest także – co zrozumiałe – temperatura uczuć patriotycznych młodych Polaków, niepodwyższona kontekstem wojny, wymuszającej bardziej jaskrawe i jednoznaczne deklaracje i postawy.

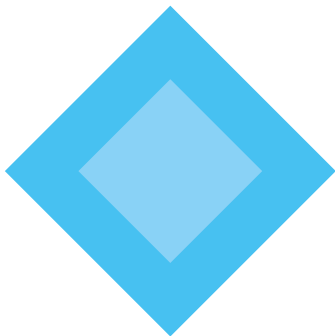
Odmienne są także perspektywy patrzenia młodych ludzi na kraj sąsiedni i jego mieszkańców. Badanie ujawniło pewną ambiwalencję młodych Polaków w odniesieniu do Ukrainy i Ukraińców. Wyczuwalny jest dysonans pomiędzy pozytywnymi doświadczeniami z bezpośrednich kontaktów z rówieśnikami z Ukrainy, a nie zawsze życzliwą narracją na temat tego kraju płynącą z mediów, sieci społecznościowych czy – w niektórych przypadkach – także z przekazu rodziny i lokalnego środowiska. To ważne ustalenie, zwłaszcza w kontekście powszechnej sympatii wobec Polski i Polaków, jaka wyłania się z deklaracji ukraińskich respondentów. Można powiedzieć, że młodzi Ukraińcy widzą sprawy bardziej jednoznacznie, gdyż kontekst wojenny zaciera niuanse na rzecz jaskrawego podziału na przyjaciół i wrogów. Badanie na Ukrainie ujawniło zatem znaczący potencjał społecznej sympatii wobec Polski, tylko w pewnym stopniu zakłóconej bieżącymi sporami o charakterze gospodarczym. Z kolei perspektywa polska bardziej uwzględnia aktualne różnice interesów, nierozwiązane sprawy historyczne, złożoność procesów potencjalnej integracji Ukrainy z Europą itp.

Można chyba powiedzieć, że odmienna sytuacja bezpieczeństwa, w jakiej żyją polscy i ukraińscy respondenci omawianych tu badań, rzutuje na całość ich poglądów i postaw, styl życia, zainteresowania, racje i emocje, jakie towarzyszą ich codzienności. Oczywiście tej konstatacji jest tylko pozorna. Sytuacje graniczne, jakie tworzy tocząca się wojna, jej realność i dotykalność – wszystko to wprowadza całkiem nowe konteksty w życie jednostki i zbiorowości. Obecność wojny w życiu młodych Ukraińców i jej oddalenie w przypadku młodych Polaków to zmienna interweniująca silnie w ich świadomość i tożsamość. Z perspektywy młodych mieszkańców kraju stabilnego i wciąży

względnie bezpiecznego, jakim w okresie realizacji badania pozostaje Polska, z perspektywy ludzi niemających bezpośrednich i nawet zapośredniczonych doświadczeń z zagrożeniem wojennym – ukraińska perspektywa pozostaje niedostępna i odległa. Młodzi Ukraińcy znają natomiast obie rzeczywistości – pokojową, w której można dłużej „pozostawać dzieckiem”, i wojenną, która każe dorastać w przyspieszonym tempie.

Niezależnie jednak od licznych różnic ujawnionych w obu badaniach wspólne pozostaje doświadczenie kontaktów polsko-ukraińskich, znajomości i przyjaźnie, a także wzmocnienie obecności obu krajów i narodów w świadomości sąsiada. W tym upatrywać należy największego potencjału przyszłych relacji między Polską a Ukrainą.

Podczas gdy młodzi Polacy mają poczucie, że bezpieczeństwo ich kraju jest zapewnione poprzez przynależność do zachodnich struktur politycznych i wojskowych, młodzi Ukraińcy przejawiają już pewne oznaki przyzwyczajania do zagrożenia czy nawet oswojenia z wojną. Ukraińcy, co oczywiste, dobrze zdają sobie sprawę z konsekwencji wojny, która toczy się w ich kraju – niemniej jednak, zapewne z uwagi na fizyczne oddalenie frontu, przynajmniej w tych miejscach, w których organizowane były grupy fokusowe (Kijów i Łubnie), z relacji respondentów dało się niekiedy wyczytać, że istniejące zagrożenie staje się powoli codzienną normą.

Centrum Mieroszewskiego
Mieroszewski Centre

ul. Jasna 14/16A
00-041 Warszawa, Polska
www.mieroszewski.pl

 twitter.com/MieroszewskiPL
 [instagram.com/MieroszewskiPL](https://www.instagram.com/MieroszewskiPL)
 [facebook.com/MieroszewskiPL](https://www.facebook.com/MieroszewskiPL)
 [youtube.com/c/MieroszewskiPL](https://www.youtube.com/c/MieroszewskiPL)

Centrum Mieroszewskiego jest instytucją publiczną powołaną na mocy ustawy Sejmu RP i nadzorowaną przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego RP. Jego głównym celem jest prowadzenie, inicjowanie i wspieranie działań mających na celu budowanie dialogu między Polakami i narodami Europy Wschodniej, w szczególności z Ukraińcami, Białorusinami, Gruzinami, Mołdawianami, a także tymi Rosjanami, którzy potępiają zbrodnie reżimu Władimira Putina. Juliusz Mieroszewski to jeden z najwybitniejszych polskich pisarzy politycznych XX w. Był zwolennikiem współpracy Polaków z innymi narodami zniewolonymi przez imperializm rosyjski i sowiecki.